

“ ”

Film sexualki esplizitua izatea loturik dago errealitate bati, Maspalomas

Aitor Arregi eta Jose Mari Goenaga

Vicentek 76 urte ditu eta azken mende laurdena Kanaria uharteetan darama, Maspalomas herrian, 50 urteko bizialdian ezkutatu duen izatea haizatzen: homosexuala da. Ez behar baten eraginez, Donostiara itzularaziko dute, eta zahar etxe batean sartuko. Atzera ere, armairuko ateak zabaltu eta bertan ezkutatu da.

Gelditu gabe dabilta Moriartitarrak. lazko *Marco* arrakastatsuen ondotik, aurten film berria dakarte besapean: *Maspalomas*. Donostiako Zinemaldian egingo du mundu mailako estreinaldia, Sail Ofizialean, eta Hego Euskal Herriko zine aretoetara helduko da berehala, irailaren 26tik aurrera. "Jauzi bat" izatea espero dute.

 GORKA PEÑAGARIKANO GOIKOETXEA DANI BLANCO / ARGIA CC BY-SA

Ilusioa egingo dizue etxean aurkezteak.

Aitor Arregi: Bai, jakina. Batetik, etxean egoteak ematen duen poztasunarengatik, gertuko jendea bertan egongo delako. Donostiarekin ere lotura dauka gure filmografiak: lan gehienak, era batera edo bestera, hiritik pasa dira, tartean Zine-

malditik, eta bizipen ederrak ditugu. Bestetik, Donostiako Zinemaldia bera oso inportantea da nazioartean, eta pelikulek jauzia ematen dute hemendik pasa izanari esker. Betiere, noski, gustatzen bada.

Baina ni, batez ere, gogotsu nago jendearen erreakzioa ikusteko. Uste dut pelikula motarengatik, eta oro har eus-

karaz delako, Zinemaldikoa foro polita izango zaigula.

Gidoia, Jose Mari, zuk sinatu duzu. Bakarrik egin duzu. Orain artean, lau edo sei eskutara idatzi izan dizue, modu diferentetan.

Jose Mari Goenaga: Lehenbiziko bertsioa nik egin nuen, gustatu zen lantaldean, eta Aitor [Arregi] eta Jon [Garaño] *Marco* filmaren zuzendaritzan sartu ziren bete-betean. Hortaz, nik bakarrik jarraitu nuen. Baina horrez gain, nahiz eta pertsonaiak 70 urte baino gehiago izan, niretzat bazen istorio pertsonala. Nire gogoeta eta ezinegon asko jasotzen dira istorioan. Idatzi ditudanen artean, dudarik gabe istoriorik pertsonalena da.

Fikziozko istorio honek, hortaz, zenbat du errealitate?

Goenaga: Fikzioa da dena, baina eraikitzen duzunean zeozter, beti sartzen duzu zurea den zerbait. Eragiten diozu buruari, eta pentsatu ea nola sentituko edo identifikatuko zintezkeen egoera horretan, eta zer ekarpen egin diezaiokezun zeuretik. Nire kasuan oso argia zen: armairutik irtetea asko kostatu zitzaidan. Filmerako ideia, ordea, sortu zen notizia bat irakurri nuenean. Artikuluak zioen homosexuala den jende heldua, zahar etxera joatean, berriz armairuan sartzen dela. Oso gogo-

rra iruditu zitzaidan. Batik bat ari gare-lako hizketan belaunaldi zaharrago bati buruz; haiei askoz ere gehiago kostatu zitzaizen armairutik irtetea.

Bestalde, 2016an joan nintzen lehen-bizikoz Maspalomas herrira. Hango mikrokosmosa kontatzeko modukoa iruditu zitzaidan, eta zahar etxekoarekin lotuta, bi ideiak pelikula batera eraman zitezkeela ikusi nuen.

“ ”

**Zinemaldiak ez
dizkizu gauzak
errazago jartzen
hemengoa zarelako;
agian, kontrakoa**

Maspalomaseko mikrokosmosa aipatu duzu, eta hori bada, hein batean, armairu bat. Baita zahar etxekoa ere. Oro har, uste dut, armairu asko ageri direla filmean. Edo dena da armairu bat.

Goenaga: Are gehiago, gidoiaren lehen tratamendua idatzi nuen konfinamendu garaian, eta hura bai izan zela armairu bat. Denok sartu gintuen barruan. Interresgarria iruditu zitzaidan hori ere istorioan sartzea.

Begira, atzo egon ginen Aitor [Arregi] eta biok komentatzen: konfinamendua hasi zenean *La trinchera infinita* gure pelikula estreinatu zen plataformetan, eta hain justu filmak konfinamendu bati buruz hitz egiten du. Ikusle askok oso gertuko sentitu zuten istorioa.

Galdetu digute ea *Maspalomas* pelikula gure filmografiako zein filmekin duen zerikusi gehien, eta uste dut *La trinchera infinita* dela hurbilekoena. Egia da,

itxura aldetik, baita euskaraz delako ere, *Loreak*-ekin eta *80 egunean*-ekin lotura gehiago izan dezakeela. Baina *La trinchera infinita*-k, azkenean, beste toki bate-tik bada ere, gauza askotan gai beraren inguruan hitz egiten du: pertsona gisa aldatzeko eta ezkututik ateratzeko bel-durra, erabakiak hartzeko eta pauso bat aurrera ematekoa...

2010ean, Jon Garañok eta zuk, Jose Mari, 80 egunean filma egin zenuten, Moriartiren izenean. Gai aldetik badute lotura estua: adineko bi pertsona dira, kasu hartan emakumeak, Axun eta Maite, eta sentimendu eta harreman batzuk pizten zaizkie. Harreman lesbikoa dago. Film horretan pasioa egon badago, baina kontaktu fisikorik apenas. Bi-hiru musu, ez gehiago. *Maspalomas*-en, ordea, guztiz bestelako eszenak erakutsi dituzue.

Goenaga: Esango nuke kode desberdina direla. *Maspalomas*-en sexua istorioaren parte da, eta *80 egunean*-en, uste dut, gehiago dela barrura begirakoa, pertsonaiaren psikologian sartuta. Fokua gehiago dago Axunen desleialtasunean ipinita, homosexualitatean baino.

Maspalomas-en gauzak beste bide batetik doaz: pertsonaia batek nola bizi duen bere sexualitatea, nola ezkutatu nahi duen eta nola erakutsi, sentimenduak ote dituen harekiko edo bestearekiko, zein puntutaraino, zerk erakartzen dion... Uste dut anbiguoak direla gauza horiek, eta erdigunean ipintzen dela protagonistak bere sexualitatearekin duen gatazka. *80 egunean*-en ere badago barne gatazka hori, baina platonikoagoa dela esango nuke. Horregatik, *80 egunean* filmean ez

zegoen horrenbeste sexurik, eta *Maspalomas*-en, aldiz, funtsezkoa da.

Arregi: Pudorea ematen dit *80 egunean*-i buruz hitz egiteak, ez bainintzen ez gidoian eta ez zuzendaritzan egon. Baina kurioa egiten zait, gu orduan gazteagoak izanda, esan duzun moduan bi-hiru musu baino ez egotea, eta hamabost urte pasa ondoren askoz ere gauza esplizituagoak egitea. Baina proiektuaren arabera ere bada.

Jose Marik [Goenaga] *Maspalomas*-en proiektua aurkeztu zigunean, gehien estimatu nuena izan zen dena hain esplizitua izatea. Bat: ikusten nuelako Moriartik ez zuela inoiz halakorik egin. Eta bi: hain esplizitua izate hori loturik dagoelako, oro har, esperientzia konkretu bati, Maspalomaseko kosmosari. Maspalomas mundu

bat da, nik pertsonalki ez nuena urrundik ere ezagutzen, eta uste dut ikusle askok ere ez dutela ezagutuko. Helburuetako bat hori da, jendeari erreala den mundu bat ezagutaraztea.

Pelikula ez da soilik berriz ere armairuan sartzen den pertsona bati buruzkoa. Hori da muina, ziurrenik. Baina horri lotuta doa sexualitateaz egiten den irakurketa. Uste dugu jende nagusiak ez daukala desio sexualik, eta kalera irten eta inkestak egingo bagenu, hamarretik zazpik edo zortzik esango lukete hori. Neuk barne, pelikula hau egin aurretik. Badirudi, adinean aurrera egin ahala, eta indarra, erreflexuak, malgutasuna eta abarrak galdu ahala, desio sexualak ere galdu egiten direla. Eta horrela izan daiteke. Edo ez. Maspalomasera joan besterik ez dago

ikusteko adineko zenbat jende dagoen ondo pasatzeko gogoz, eta askotan jende gaztea baino libido gehiagorekin. Hori dena istorioaren barnean dago, eta erakutsi beharra zegoen.

Badira bi gai handi, dagoeneko aipatu ditugunak: sexualitatea eta zahartzaroa. Pelikula osoan daude presente, baina modu diferentean. Vicentek sentitzen duen askatasunaren arabera aldatzen da. Zahar etxeak eragina du.

Arregi: Erresidentziak gizartearen metafora bat direla esan izan dugu gure artean. Jarrerari eta parte-hartzeari dagozkion arauak kalekoak baino zorrotzagoak dira, eta erresidentziaren barnean, adibidez, sexua izateko aukerarik

ez dago. Filmean ageri da kasu bat; benetakoa da. Jose Marik [Goenaga] dokumentatu zuen. Gauza horiek kudeatzea zaila da erresidentziarentzat, hala da, eta egokitzen doaz etengabe. Hori ere ageri da filmean.

Atzo pelikula bat ikusi nuen, eta erabiltzen zuten termino hau: "Askatasunetik behartu zaituzte". Hau da, libre zara nahi duzuna egiteko, baina aldi berean ez zara erabat libre. Zeren karga bat existitzen da, behartzen zaituena erabakia alde baterantz hartzera. Gizartean hori gertatzen da. Eta filmeko erresidentzian ere bai. Vicenterik inork ez dio esango armairuan sartzeko eta bere homosexualitatea ezkutatzeko. Libre da kontatzeko edo ez kontatzeko. Baina badago giro bat erresidentzian, kode bat, indar

ikusezin bat, bultzatzen duena erabaki hori hartzera. Eta gizarteak horrela funtzionatzen du. Zentzu horretan, gizarte honetan minorizaturik sentitzen ez dena pribilegiatu bat da.

Goenaga: Gauzak homogeneousatzen jotzen duen gizartean bizi gara, orokorrean, eta biolentzia estruktural handia sortzen da. Gure lehenbiziko pentsaera da denok garelako heterosexualak. Edota jende helduak ez duela sexurik praktikatzeko, ez duela desiorik. Hortaz, hor barruan sentitzen denaren esku dago esatea ez dela heterosexuala, edo 80 urte dituela eta sexua praktikatzeko duela. Orokortasun horretatik ateratzeak norberari esfortzua eskatzen dio, eta jasotzen diren *input*-en arabera, beldurra sentitu daiteke onartua ez izateko.

Aipatu dituzuen karga horiek presente daude pelikulan, baina momentu batzuetan presioa askatzen du Vicentek. Koloreekin nabaritu daiteke bereizketa. Maspalomasen festa giroa dago, kolore horixkak nabarmentzen dira, musika ere ozen; eta erresidentzian, aldiz, ilunagoa da dena, hotzagoa, urdinagoa...

Goenaga: Berdeagoa esango nuke [elkar begiratu eta barre egin dute]. Berdearena diot, zeren Maspalomasen ez da ia-ia berderik ageri. Mikel Serrano arte-zuzendariak esaten zigun berde kolorea "ustel kolorea" zela, eta saihestu behar genuela.

Arregi: 35 milimetrotan egin dugu filma, eta horrela koloreak biziago irteten dira, edo gehiago biziagotu daitezke. Eta itxura denez, zeren gu ez gara adituak honetan, zeluloideak [teknika horrekin grabatu dute] gama handiagoa ematen du horretan. Guretzat inportantea zen kontrastea. Nahi genuen Maspalomasen eta erresidentziaren mundua ondo bereizi, ikusleak sentitzea Vicente non zegoen lehen eta non orain.

Grabatzerakoan ere zentzuarekin jolas-tu dugu. Maspalomasen, funtsean, parean daukazu itsaso urdin-urdina, hondartza, eguzkia, dunak, eta gero yumboa, zentro komertziala eta festa eremua, kolore guztiekin, emozioak eta beste. Eta Harrotasun Eguna, hori da gorena. Hortik dator Vicente, eta sartuko da erresidentziako berdetasun horretan. Hor badira tonuak: lehen zatian agian grisagoa edo neutroagoa izan daiteke, eta gero eboluzioa izan dezake, segun eta eszenak non kokatzen diren.

“ ”

Badirudi, adinean aurrera egin ahala, eta indarra, erreflexuak, malgutasuna eta abarrak galdu ahala, desio sexualak ere galdu egiten direla. Eta horrela izan daiteke. Edo ez.

Nabarmenduko nuke Jose Ramon Soroizen lana (Vicente). Lan ugari egin ditu bere ibilbidean, baina rol honetan ez nuke imajinatuko.

Goenaga: Hasieratik argi geneukan Soroiz nahi genuela paper horretarako. Berari eskaini genion hasiera-hasieratik, eta baiezkua eman zuen. Beno, zalantzak izan zituen. Esan zigun ez zuela promozio elkarriketarik egin nahi, ito egiten duelako esposizio publikoak. Ez zen erronka makala, eta ausardia handia erakutsi du.

Pelikularen ideiarekin elkartu ginen lehenbiziko aldian ez genion esan sexu eszena dezente zeudela [barre lotsatia]. Bidali nion gidoia, eta emailen, amaieran

ipini nion "bide batez" halako eta halako zegoela. Adierazi nion hitz egiten joango ginela, eta noski, ez zeukala egin beharrik nahi ez zuen ezer. Irakurri zuen gidoia, eta, espero genuen bezala, inpresioa eragin zion sexu eszena asko egoteak. Baina era berean, esan zuen Vicenteren pertsonaia interesgarria egiten zitzaiola. Baiezkua eman zuen, eta joango ginela poliki-poliki sexu eszenak lantzen.

Garrantzitsua izan zaigu intimitate koordinatzaileekin lan egitea; lehenbiziko aldia zen guretzat. Uste dut denontzat errazagoa izan dela dena. Bitartekari lana egiten zuten koordinatzaileek, proposamenak egiten zituzten, eta denon artean adosten genuen eszena nola egin.

Aktore talde bikaina daukazue pelikuan. Kandido Urangaren rola mundiala iruditu zait.

Arregi: Gidoian oso-oso argi zegoen idatzita pertsonaia hori, Xanti. Profil konkretua zeukan. Kandido Urangaren izena bazebilen gure artean, eta castinga egin genuen, badaezpada. Baina lehenengo momentutik ikusi genuen bera zela tipoa. Denagatik. Berehala ulertu zuen nondik joan behar zuen pertsonaiak, eta ez dakit zer portzentaje, baina Xantiren zeozer badauka Kandidok bizitza errealean [barre egin dute].

Ondo osatzen du armairuaren metafora. Koloreekin-eta aipatu duzuen kolpe hori, tonu aldaketa, Xantiren pertsonaiari esker ere ematen da.

Goenaga: Xanti da gizentasunaren eta heterosexualiteren prototipoa. Ia-ia hori sinbolizatzen du. Vicentek harreman oso berezia du berarekin.

Isiltasunaz ere hitz egin nahiko nuke. Lehen 80 egunean aipatu dugu, eta filmaren inguruko hemeroteka arakatu dut. ARGIA, 2010eko maiatzean, Mikel Garcia Idiakez kazetariak elkarrizketa egin zizuen Jon Garañori eta zuri, Jose Mari. Honela zenioen: "Pisu gehiago dute esaten ez diren gauzek, esaten direnek baino". Orain, Maspalomas filmean, badira esaten ez diren gauzak, baina isiltasuna beste era batera landu duzuela esango nuke.

Goenaga: Maspalomas-en iraganak pisu handia dauka, Vicenteren eta bere alaba Nerearen [Nagore Aranburu] artean gertatutakoak. Baina ez nuen gehiegi hitz egin nahi horretaz. Nolabait ere

ikusleak imajinatu dezala zer gertatu zen iraganean. Ez zait oso zinematografikoa iruditzen pelikula batek iraganari buruz gehiegi hitz egitea. Nahiago dut gauzak orainean kokatu. Baina, era berean, gauza batzuk esplikatzea behar dira. Zenbait gauza, ordea, isiltasunaren bidez esplika daitezke.

Arregi: Pentsatzen jarrita, uste dut gure filmografian asko ikusten den zerbait dela isiltasuna: *Marco*-n bazegoen emaztearekin; *Handia*-n Martinek aitarekin; *Lo-reak*-en duda barik bazegoen... Segur aski tentsio elementu potente bat da. Azkenean, pelikula bati indarra eman nahian zabiltzanean, aliatuak bilatu behar dira. Eta horixe da gure aliatuetako bat.

“ ”

Erresidentziak gizartearen metafora dira

Hemerotekari begira segika. Duela hamar urte, Zinemaldiaren bueltan, Ander Lipusi elkarrizketa egin zitzaion ARGIAN, *Amama* filma aurkezten zutelako. Honela zioen Lipusek: “Sail Ofizialean euskarazko bi film urtero, zergatik ez?”. Begira, aurten bi zoazte: *Asier Altunaren Kar mele* eta *zuona*. Eta *Koldo Almandozen Zeru ahoak* telesailarekin, hiru. *Sail Ofizialean* hirurak. Eta *New Directors*-en Irati Gorostidiren *Aro berria*.

Arregi: Pozgarria da oso, eta ezin da ikusi beste era batera. Azkenengo urteotan gauzak ondo egin diren seinale da. Zaintza bat egon da administrazioaren aldetik, dirulaguntzak egon direlako, politika egoiak izan dira, eta batez ere, sorkuntzan genbiltzanok hortxe segitzen dugulako eta jende berria etorri delako proposamen oso onekin. Hala ere, beti pentsatzen dugu sektore hau oso ahula dela, eta iturri bat itxiz gero, dena behera doala.

Beste kontu bat: Zinemaldiak ez dizkizu gauzak errazago jartzen hemengoa zarelako. Agian, kontrakoa. Sartu bazaituzte, merezi duzulako da. Eta horrela izan behar du. Bestela, zuretzat eta Zinemaldiarentzat kalte.

Tira, eta Zinemaldian egongo ez bada ere, azaroan helduko da Paul Urkijoren

Gaua. Hori guztiz bestelako gauza bat da. Pelikula fantastikoa eta euskaraz. Orain dela hamar urte, *Errementari* aurretik, ez genukeen imajinatuko halakorik. Sitges-eko festibalean egongo da, lehian. Oso jaialdi potentea da.

Goenaga: Urteotan salto bat egon da, aurrekontu aldetik eta abar, eta desgrabazio fiskalak ere ipini direnez, gauzak erraztu dira. Gobernuen-eta apustu bat izan da, bai, baina nabarmendu behar da produktzio etxeek eta, batez ere sortzaileek, apustu horri erantzuten jakin diotela. Era berean, emakume sortzaileak bultzatzeko politikak ere egin dira, erakundeen azken bi hamarkadetakoa apustua izan da, eta hor ere sortzaileek erantzun dute. Kontu horiek isla dute zine jaialdietan.

Arregi: Proiektuak gauzatzen direnean, jende asko dago medaila jarri nahi duena. Oso ondo dago dirua ipintzea, fundamental da, baina tira: aritu dena bi, hiru edo ez dakit zenbat urtez sorkuntza horrekin lanean, proiektuarekin tematuta, uste dut epizentroan ipini behar dela. Egia da Guillermo del Toro zuzendariak esaten duena: “Pelikula baten berezko izatea ez existitzea da”. Alegia, ez badago sortzaile bat, produktoreak lagunduta, argi esaten duena alde edo moldez pelikula bat egingo duela, gizarteari kontatzeko mundiala iruditzen zaion istorio bat daukalako esku artean, eta ez badu borroka egiten harri tonak mugiarazteko, ez da existituko pelikula hori. Estreinaldiko argazkiak-eta ondo daude, politikariek eta abar, baina erdigunean ipini behar dira borroka hori aurrera eraman duten pertsonak.

Zorte on Zinemaldian...

Goenaga: Eskerrik asko.

... uste dut, zintzoak izanda, sariren bat eskuratzekotan egon zaitezketela.

Goenaga: Hori ez dago ez gure esku, ezta filmaren esku ere. Zazpi pertsonen osatutako epaimahai baten erabakia da, eta ematen dituzten sariak beraiei buruz hitz egiten dute gehiago, filmez baino. Jakina, ilusio handia egiten dute sariak, baina lortzen ez bada ere, garrantzitsuenak da Zinemaldia trapolin bat izatea gure filmarentzat.

Arregi: Hau ez da sarien metaketa joko bat. Ezta banaketa kontu bat ere. Lau garren aldiz egongo gara Zinemaldiko *Sail Ofizialean*, eta denetarik ikusi dugu. Aurrekotan saririk jaso ez genuelako, orain horregatik ez digute eman-go [barre egin du]. ●

**EKONOMIA SOZIAL
ETA ERALDATZAILEAREN
BIDEAN DOAZENEN
AHOLKULARITZA**

Ametzagaina 17, behea / Donostia
943 005 680 aholku.eus